नेपाल सरकार

शिक्षक सेवा आयोग

निम्न माध्यमिक शिक्षकको अध्यापन अनुमतिपत्रको लिखित परीक्षा पाठ्यक्रम, २०७५

परिचय

शिक्षण एक विशेष प्रकृतिको ज्ञान, सिप र कला कौशल आवश्यक पर्ने पेसा हो । शिक्षण गर्ने व्यक्तिमा शिक्षणका निमित्त बालमनोविज्ञान, सिकाइ सिद्धान्त जस्ता आधारभूत ज्ञानका अतिरिक्त सम्बन्धित क्षेत्रको कानुनी आधार र पेसाको आचार संहिता जस्ता क्षेत्रको ज्ञान हुन अत्यावश्यक मानिन्छ । त्यसका साथै शिक्षण गर्ने विषयको विषयगत ज्ञान तथा सम्बन्धित शिक्षणकलामा प्रवीणतालाई अनिवार्य तत्वका रुपमा लिने गरिन्छ । यिनै पक्षहरुलाई समेट्ने गरी नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालय, शैक्षिक जनशक्ति विकास परिषद्को मिति २०७२/१२/०३ को निर्णयबाट स्वीकृत गरिएको शिक्षकको सक्षमताको प्रारुप २०७२ (Teacher Competency Framework) लाई यस अध्यापन अनुमति पत्रको पाठ्यक्रम तयार गर्दा आधार मानिएको छ ।

यस पाठ्यक्रमलाई दुई (पहिलो र दोस्रो) पत्रमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो पत्रमा शिक्षण गर्ने विषयको ज्ञान तथा शिक्षणकलालाई समेटिएको छ भने दोस्रो पत्रमा शिक्षकको पेसागत ज्ञानलाई समेटिएको छ । दोस्रो पत्र सबै विषयका लागि एउटै हुने छ ।

उद्देश्य

यस पाठ्यक्रमको आधारमा लिइएको परीक्षाले शिक्षणमा प्रवेश गर्न चाहने व्यक्तिको शिक्षण पेसासम्बन्धी ज्ञान र सिपको परीक्षण गर्ने तथा सोबाट न्यूनतम सक्षमता हासिल गरेका व्यक्तिलाई प्रमाणीकरण गरी शिक्षण पेसामा प्रवेश गर्ने आधार तयार गर्ने छ ।

लिखित परीक्षा योजना (Examination Scheme)

यस पाठ्यक्रमका आधारमा देहायबमोजिम लिखित परीक्षा लिइने छ । यस पाठ्यक्रमको पूर्णाङ्क १०० र उत्तीर्णाङ्क ५० हुने छ ।

क्र.सं.	पत्र	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली/ प्रश्नका प्रकार	प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार	समय
१	पहिलो पत्र (विषयगत ज्ञान र शिक्षण कला)	४०	वस्तुगत (बहुवैकल्पिक)	४०	१	४० मिनेट
		२५	विषयगत प्रश्न	५	५	१ घण्टा १५ मिनेट
२	दोस्रो पत्र (पेसागत ज्ञान)	३५	विषयगत प्रश्न	७	५	१ घण्टा ५ मिनेट
	जम्मा	१००		५२		३ घण्टा

द्रष्टव्यः

लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अङ्ग्रेजी वा दुवै हुनेछ । तर पहिलो पत्रअन्तर्गतका **भाषा विषयको** परीक्षाको माध्यम भने सोही भाषा हुनेछ । पाठ्यक्रमको पहिलो र दोस्रो पत्रको विषयवस्तु (Content) फरक फरक हुनेछन् । पहिलो र दोस्रो पत्रको लिखित परीक्षा एकैपटक सञ्चालन हुनेछ । पहिलो र दोस्रो पत्रका लागि उत्तरपुस्तिकाहरू अलग अलग हुनेछन् ।

(ख) दोस्रो पत्र : पेसागत ज्ञान

परिचय

यस पत्र अन्तर्गत शिक्षकका आधारभूत पेसागत ज्ञान (बालबालिका/सिकारू सम्बन्धी ज्ञान, सिकाइ वातावरण तथा कक्षा व्यवस्थापन, सञ्चार तथा सहकार्य, निरन्तर सिकाइ र पेसागत विकास, शिक्षासम्बन्धी कानुनी आधार तथा पेसागत आचार संहिता) को विषयवस्तुहरू समेटिएको छ।

उद्देश्य

यस पत्रको उद्देश्य नेपालमा शिक्षासम्बन्धी व्यवस्था, बालबालिका र शिक्षण सिकाइको अन्तरसम्बन्ध, सिकाइ वातावरण र कक्षाकोठा व्यवस्थापन, शिक्षकको पेसागत विकास, प्रभावकारी सिकाइका लागि सञ्चार, समन्वय र अन्तरसम्बन्ध, शिक्षासँग सम्बन्धित मुद्दाहरू आदि विविध प्रकृतिका विषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धित ज्ञान, सिप र कौशलको परीक्षण गर्ने रहेको छ।

१. विद्यालय शिक्षासम्बन्धी विद्यमान व्यवस्था

- १.१ नेपालको संविधानमा शिक्षासम्बन्धी व्यवस्था
- १.२ शिक्षा ऐन, २०२८ (संशोधन सहित) तथा शिक्षा नियमावली २०५९ (संशोधनसहित)
- १.३ शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ (संशोधन सहित)
- १.४ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षासम्बन्धी व्यवस्था
- १.५ प्राथमिक र निम्न माध्यमिक तहसँग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू (देहायका दस्तावेजका आधारमा)
  - १.५.१ नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोगको प्रतिवेदन, २०११
  - १.५.२ राष्ट्रिय यय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८
  - १.५.३ राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९
  - १.५.४ विद्यालय क्षेत्र विकास योजना (२०७३/०७४-२०७९/०८०)
- १.६ शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्य, आधारभूत शिक्षाका उद्देश्यहरू र सक्षमताहरू
- १.७ शिक्षाको संरचना (पूर्व प्राथमिकदेखि माध्यमिक तहसम्म)
- १.८ अनौपचारिक शिक्षा (आधारभूत साक्षरता, कार्यमूलक साक्षरता, प्रविधिमा आधारित साक्षरता, खुला तथा वैकल्पिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ)
- १.९ शिक्षासम्बन्धी समसामयिक जानकारी

२. बालबालिका र सिकाइ

- २.१ सिकाइको अवधारणा र यससँग सम्बन्धित पक्षहरू
- २.२ पूर्व बाल्यावस्थादेखि किशोरावस्थासम्मका बाल बालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र संवेगात्मक विकास र सिकाइ
- २.३ सिकाइका सिद्धान्तहरू (Classical Conditioning, Operant Conditioning, Trial and Error Learning Theories, Insightful Learning)
- २.४ सिकाइमा वैयक्तिक भिन्नता, विशेष सिकाइ आवश्यकता तथा विशिष्ट क्षमताको पहिचान र सो अनुरूप सिकाइ
- २.५ बाल बालिकाको सिकाइका प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू (पूर्वज्ञान, भाषिक तथा सामाजिक, सांस्कृतिक मूल्य मान्यता र विविधता)
- २.६ सिकाइमा उत्प्रेरणा बढाउने उपायहरू

३. सिकाइ वातावरण तथा कक्षा व्यवस्थापन

- ३.१ बालमैत्री सिकाइ वातावरण निर्माण
- ३.२ सकारात्मक अनुशासन र आदर्श व्यवहार
- ३.३ रचनात्मक र सक्रिय सिकाइ तथा समूह परिचालन (व्यक्तिगत, जोडी र समूह कार्य)
- ३.४ विपद् व्यवस्थापन र शिक्षा एवम् सिकाइ निरन्तरता

३.५ कक्षा कोठाको व्यवस्थापन

३.६ कक्षा शिक्षण, बहुकक्षा शिक्षण र विषय शिक्षण

३.७ एकीकृत शिक्षण पद्धति

४. पेसागत विकास र आचारसंहिता

४.१ शिक्षक पसागत विकासका दृष्टिकोण र तरिकाहरू

४.२ पेसागत विकासमा निरन्तर सिकाइ, स्वअध्ययन, स्वप्रतिविम्बन, नवप्रवर्तन र सिर्जनशीलताको विकास

४.३ कार्यमूलक अनुसन्धान

४.४ शिक्षक पेसागत विकासका विद्यमान व्यवस्था र स्वरूप

४.५ पेसागत आचरण, मूल्य मान्यता, उत्तरदायित्व र जिम्मवारी

४.६ असल शिक्षकको गुणहरू

५. प्रभावकारी सिकाइका लागि सञ्चार, समन्वय र अन्तरसम्बन्ध

५.१ खोज, सहकार्य तथा अन्तर्क्रियाका निमित्त प्रभावकारी सञ्चारका उपायहरू

५.२ विद्यार्थी, शिक्षक र अभिभावकबिच प्रभावकारी सञ्चार र सहकार्य

५.३ शैक्षणिक परामर्श र निर्देशन

५.४ शिक्षक तथा शिक्षक पेसागत समूहबिच अनुभव, पृष्ठपोषणको आदान प्रदान, आपसी सहयोग र सहकार्य

५.५ सरोकारवाला तथा निकायहरूबिच सहयोग र समन्वय (विद्यालय व्यवस्थापन समिति, गाउँ/नगर शिक्षा समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, स्थानीय तह र अन्य सङ्घसंस्था)

५.६ कक्षाकोठामा प्रभावकारी सञ्चार (प्रश्न गर्ने सिप, निर्देशन सिप, प्रश्न मार्फत पूर्वज्ञान परीक्षण, प्रश्न मार्फत बुझाइ परीक्षण, सिकाइका निमित्त उपयुक्त प्रश्नको उपयोग)

५.७ शिक्षण सिकाइमा पृष्ठपोषण : विद्यार्थीलाई उसको सिकाइ वा कार्यसम्पादनको स्तरबारे जानकारी र सुधारको आधार

६. शिक्षा सम्बन्धी अन्तरसम्बन्धित मुद्धाहरू

६.१ गुणस्तरीय शिक्षाका मुख्य आधारहरू

६.२ समावेशी शिक्षा, सबैका लागि शिक्षा तथा शिक्षामा समतासम्बन्धी शिक्षाको योजना तथा व्यवस्थापन

६.३ बाल अधिकार

६.४ बालमैत्री र दण्डरहित शिक्षाको योजना तथा व्यवस्थापन

प्रश्न निर्माण योजना (Specification Grid)

क्र.स.	पाठ्यक्रमको क्षेत्र	प्रश्न र अङ्कभार	
		प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार
१	विद्यालय शिक्षासम्बन्धी विद्यमान व्यवस्था	२	१०
२	बालबालिका र सिकाइ	१	५
३	सिकाइ वातावरण तथा कक्षा व्यवस्थापन	१	५
४	पेसागत विकास र आचारसंहिता	१	५
५	प्रभावकारी सिकाइका लागि सञ्चार, समन्वय र अन्तरसम्बन्ध	१	५
६	शिक्षासम्बन्धी अन्तरसम्बन्धित मुद्दाहरू	१	५
	जम्मा	७	३५